

EUROOPAN TIETOSUOJAVALTUUTETTU

Tiivistelmä Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunnosta, joka koskee ehdotusta direktiiviksi tietyistä digitaalisen sisällön toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista

(Koko lausunto on luettavissa englanniksi, ranskaksi ja saksaksi Euroopan tietosuojavaltuutetun verkkosivustolla www.edps.europa.eu)

(2017/C 200/07)

Euroopan tietosuojavaltuutettu ymmärtää datatalouden merkityksen Euroopan unionin kasvulle ja sen keskeisen aseman digitaalisessa ympäristössä digitaalisten sisämarkkinoiden strategiassa esitetyllä tavalla. Tietosuojavaltuutettu on jatkuvasti puoltanut kuluttajansuoja- ja tietosuojalainsäädännön synergioita ja keskinäistä täydentävyyttä. Siitä syystä tietosuojavaltuutettu tukee joulukuussa 2015 tietyistä digitaalisen sisällön toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista tehdyn komission ehdotuksen tavoitetta tehostaa sellaisten kuluttajien suojelua, joita vaaditaan paljastamaan tietoja edellytyksenä digitaalisten hyödykkeiden toimittamiselle.

Ehdotus on kuitenkin siltä kannalta ongelmallinen, että sitä sovelletaan sekä tilanteisiin, joissa digitaalisesta sisällöstä maksetaan hinta, että tilanteisiin, joissa digitaalista sisältöä toimitetaan siten, että vastikkeeksi annetaan rahan sijasta henkilö- tai muita tietoja. Euroopan tietosuojavaltuutettu varoittaa antamasta uusia säännöksiä, joiden mukaan ihmiset voisivat maksaa tiedoillaan samalla tavoin kuin rahalla. Henkilötietojen suojan kaltaisia perusoikeuksia ei saa kutistaa pelkiksi kuluttajaeduiksi, eikä henkilötietoja voida pitää pelkkänä hyödykkeenä.

Äskettäin hyväksytty tietosuojakehystä (yleistä tietosuojasetusta) ei vielä sovelleta täysimääräisesti, ja uutta sähköisen viestinnän tietosuojalainsäädäntöä käsitellään parhaillaan. Siitä syystä EU:ssa pitäisi välttää tekemästä uusia ehdotuksia, joilla horjutetaan tietosuojasääntöjä koskevaa, EU:n lainsäätäjän neuvottelemaa hienovaraista tasapainoa. Pällekkäiset aloitteet voivat tahattomasti vaarantaa digitaalisten sisämarkkinoiden yhtenäisyyden ja johtaa sääntelyn pirstaleisuuteen ja oikeudelliseen epävarmuuteen. Euroopan tietosuojavaltuutettu suosittaa, että EU soveltaa yleistä tietosuojasetusta keinona säännellä henkilötietojen käyttöä digitaalisaloudessa.

Tietojen käyttö vastikkeena on käsite, jota ei ole ehdotuksessa määritelty ja joka voi aiheuttaa sekaannusta sen suhteen, mikä on tietojen rooli tietyssä liiketoimessa. Vaikeuksia saattavat tässä suhteessa lisätä toimittajien antamat epäselvät tiedot. Tästä syystä tietosuojavaltuutettu ehdottaa eräksi ratkaisuksi tähän ongelmaan sitä, että käytetään apuna SEUT-sopimuksen mukaista palvelujen määritelmää tai yleisen tietosuojasetuksen alueellisen soveltamisalan määrittelyä koskevaa säännöstä.

Tässä lausunnossa tarkastellaan ehdotuksen useita mahdollisia vuorovaikutuksia yleisen tietosuojasetuksen kanssa.

Ensinnäkin ”henkilötietojen” laaja määritelmä tietosuojalainsäädännössä voi hyvin aiheuttaa sen, että kaikkia direktiiviehdotuksen soveltamisalaan kuuluvia tietoja voidaan pitää yleisen tietosuojasetuksen mukaisesti ”henkilötietoina”.

Toiseksi tietojenkäsittelylle asetetaan jo tiukat edellytykset yleisessä tietosuojasetuksessa, eikä niitä ole tarpeen muuttaa tai lisätä direktiiviehdotuksen mukaisesti. Vaikka ehdotuksessa näytetään pitävän tietojen käyttöä vastikkeena lainmukaisena, yleisessä tietosuojasetuksessa asetetaan muun muassa useita uusia edellytyksiä, joilla arvioidaan suostumuksen pätevyyttä ja määritetään, voidaanko suostumus katsoa annetuksi vapaaehtoisesti digitaalisten liiketoimien yhteydessä.

Lopuksi huomautetaan mahdollisista päällekkäisyyksistä: Sopimuksen päättyessä kuluttajalle ehdotetaan oikeutta saada tietonsa toimittajalta takaisin ja toimittajalle velvoitetta pidättyä tietojen käytöstä. Yleisessä tietosuojasetuksessa puolestaan säädetään tiedonsaantioikeudesta ja tietojen siirrettävyydestä, asetetaan toimittajalle velvoite pidättyä tietojen käytöstä ja säädetään rekisterinpitäjän eri velvoitteista. Pällekkäisyydet voivat tahattomasti johtaa epätietoisuuteen sovellettavasta sääntelystä.

1. JOHDANTO JA TAUSTA

1.1 Neuvoston lausuntopyyntö Euroopan tietosuojavaltuutetulle

1. Euroopan komissio antoi 9. joulukuuta 2015 kaksi säädösehdotusta, jotka koskevat uusia sopimussääntöjä verkko-kauppaa varten. Ehdotettuihin digitaalisten sopimusten sääntöihin kuuluu kaksi säädösehdotusta:
 - ehdotus direktiiviksi tietyistä digitaalisen sisällön toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista ⁽¹⁾
 - ehdotus direktiiviksi tietyistä tavaroiden verkkokauppaa ja muuta etämyyntiä koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista ⁽²⁾.
2. Ehdotukset on nähtävä pakettina, jolla on yhteiset tavoitteet, joista tärkeimpänä esteiden poistaminen valtioiden rajat ylittävältä sähköiseltä kaupankäynniltä EU:ssa ⁽³⁾. Digitaalisen sisällön toimittamista koskevista sopimuksista tehdyn direktiiviehdotuksen (jäljempänä 'ehdotus') tarkoituksena on erityisesti saada aikaan yhdet ja samat säännöt, jotka kattavat digitaalisen sisällön myynti- ja vuokraussopimukset sekä digitaalisia palveluja koskevat sopimukset ⁽⁴⁾. Komissio ei kuullut Euroopan tietosuojavaltuutettua ehdotuksen hyväksymisen aikaan.
3. Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta antoi ehdotuksesta lausunnon ⁽⁵⁾ 21. marraskuuta 2016. Sisämarkkina- ja kuluttajansuojavaliokunta ja oikeudellisten asioiden valiokunta antoivat ehdotuksesta yhteisen mietintöluonnoksen ⁽⁶⁾ 7. marraskuuta 2016.
4. Neuvostossa ehdotusta käsitellään parhaillaan yksityisoikeustyöryhmässä (sopimusoikeus). Neuvosto päätti tässä yhteydessä 10. tammikuuta 2017 pyytää ehdotuksesta Euroopan tietosuojavaltuutetun lausunnon. Euroopan tietosuojavaltuutettu on tyytyväinen neuvoston aloitteeseen kuulla tietosuojavaltuutettua tästä tärkeästä säädöshankkeesta, joka herättää monia kysymyksiä suhteessa henkilötietojen suojaa koskevaan unionin lainsäädäntöön. Tämä lausunto on Euroopan tietosuojavaltuutetun vastaus neuvoston pyyntöön.

1.2 Ehdotus

5. Tällä hetkellä digitaalisen sisällön tarjontaa säännellään EU:n tasolla osittain kuluttajan oikeuksista annetussa direktiivissä ⁽⁷⁾, kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä ⁽⁸⁾ ja sähköisestä kaupankäynnistä annetussa direktiivissä ⁽⁹⁾. Kulutustavaroiden kaupasta annettua direktiiviä ei voida soveltaa, sillä kyseisessä direktiivissä annettu "kulutustavaroiden" määritelmä kattaa ainoastaan "irtaimet esineet".
6. Useissa jäsenvaltioissa on jo annettu digitaalista sisältöä koskevia erityissääntöjä, joiden takia sopimuksia sääntelevien kansallisten sääntöjen välille on syntynyt eroja sekä niiden soveltamisalassa että sisällössä ⁽¹⁰⁾. Ehdotuksessa pyritään siksi yhdenmukaistamaan digitaalista sisältöä koskevaa kuluttajansuojaa. Ehdotuksessa tavoitellaan tältä osin mahdollisimman suurta yhdenmukaisuutta.
7. Ehdotuksen soveltamisalaan on tarkoitus sisällyttää digitaalisten hyödykkeiden (kuten elokuvat tai musiikki, tietokoneohjelmat, mobiilisovellukset, sähköiset kirjat) lisäksi myös digitaaliset palvelut (kuten sosiaalisen median alustat ja pilvipalvelut). Jotta digitaalinen sopimus kuuluisi direktiiviehdotuksen soveltamisalaan, siinä on joko määrättävä kuluttajan maksama kauppahinta tai siitä, että kuluttajan on toimitettava "aktiivisesti muu vastike kuin rahaa henkilötietojen tai muiden tietojen muodossa" ⁽¹¹⁾.

⁽¹⁾ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tietyistä digitaalisen sisällön toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, COM/2015/0634, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1450431933547&uri=CELEX:52015PC0634>

⁽²⁾ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tietyistä tavaroiden verkkokauppaa ja muuta etämyyntiä koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, COM/2015/0635 final.

⁽³⁾ Katso lisätietoja linkistä http://ec.europa.eu/justice/contract/digital-contract-rules/index_en.htm.

⁽⁴⁾ Tässä asiassa komissio on jo tehnyt aloitteita. Katso ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yhteisestä eurooppalaisesta kauppalaista, KOM/2011/0635 lopullinen; komissio lopulta hylkäsi ehdotuksen.

⁽⁵⁾ Katso tästä linkistä: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2F%2FEP%2F%2FNONSGML%2bCOMPARL%2bPE-582.370%2b03%2bDOC%2bPDF%2bV0%2F%2FI>.

⁽⁶⁾ Katso tästä linkistä: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2F%2FEP%2F%2FNONSGML%2bCOMPARL%2bPE-592.444%2b01%2bDOC%2bPDF%2bV0%2F%2FI>.

⁽⁷⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/83/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2011, kuluttajan oikeuksista, neuvoston direktiivin 93/13/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY muuttamisesta sekä neuvoston direktiivin 85/577/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/7/EY kumoamisesta (EUVL L 304, 22.11.2011, s. 64).

⁽⁸⁾ Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista (EYVL L 95, 21.4.1993, s. 29).

⁽⁹⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY, annettu 8 päivänä kesäkuuta 2000, tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista ("Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä") (EUVL L 178, 17.7.2000, s. 1).

⁽¹⁰⁾ Katso ehdotuksen perustelut, s. 3.

⁽¹¹⁾ Katso ehdotuksen 3 artiklan 1 kohta.

8. Ehdotuksessa otetaan käyttöön "oikeuskeinojen hierarkia" siltä varalta, että myyjän toimittama digitaalinen sisältö tai palvelu ei ole sopimuksen mukaista. Siinä säädetään kuluttajan oikeudesta saada tiedot takaisin sopimuksen päättyessä "yleisesti käytetyssä tallennusmuodossa" ⁽¹⁾. Lisäksi ehdotuksessa asetetaan toimittajille velvoite pidättä vastikkeeksi annettujen tietojen käytöstä sopimuksen päättymisen jälkeen ⁽²⁾.
9. Ehdotuksessa viitataan henkilötietojen käsitteeseen kolmessa tilanteessa:
- tietojen (myös henkilötietojen) käyttö vastikkeena rahan sijasta ⁽³⁾
 - viittaus tietoihin, joiden käsittely on "välttämätöntä sopimuksen – – täyttämiseksi" ⁽⁴⁾
 - viittaus muihin tietoihin, "jotka on luotu tai jotka ovat syntyneet kuluttajan käyttäessä digitaalista sisältöä" ⁽⁵⁾.
10. Viittaus henkilötietojen käsitteeseen luo mahdollisia interaktioita ehdotuksen ja tietosuojasääntöjen välille, siten kuin ne on vahvistettu muun muassa tietosuojadirektiivissä 95/46/EY ⁽⁶⁾ ja yleisessä tietosuojasetuksessa ⁽⁷⁾. Lisäksi, kuten ehdotuksessa todetaan ⁽⁸⁾, direktiivillä ei ole tarkoitus vaikuttaa yksilöiden suojeluun henkilötietojen käsittelyssä. Siitä syystä lausunnossa käsitellään ehdotuksen sekä EU:n voimassa olevan ja tulevan tietosuojakehyksen ⁽⁹⁾ vuorovaikutusta.

PÄÄTELMÄT

79. Euroopan tietosuojavaltuutettu suhtautuu myönteisesti komission aloitteeseen laajentaa kuluttajansuojaa EU:ssa ulottamalla suojelu koskemaan digitaalisia hyödykkeitä ja sisällyttämällä suojeluun myös tapaukset, joissa kuluttaja ei maksa rahallista kauppahintaa.
80. Euroopan tietosuojavaltuutettu myöntää olevan tärkeää luoda selkeät ja ajantasaiset säännöt, joilla voidaan täydentää ja edistää digitaalitalouden kehitystä. Euroopan tietosuojavaltuutettu seuraa tähän liittyen edelleen aktiivisesti digitaalisia sisämarkkinoita koskevia komission aloitteita, koska tietojen merkitys kasvun ja innovaatioiden lähteenä on näiden aloitteiden keskiössä.
81. Euroopan tietosuojavaltuutettu on tässä yhteydessä tyytyväinen siitä, että neuvosto on tehnyt aloitteen tietosuojavaltuutetun kuulemisesta. Euroopan tietosuojavaltuutettu saa näin tilaisuuden esittää lainsäätäjille useita suosituksia ja ajatuksia otettavaksi huomioon tietosuojavaltuutetulle toimitetun ehdotuksen käsittelyssä.
82. Ehdotuksen vuorovaikutuksesta tietosuojalainsäädännön kanssa:
- Ehdotukseen liittyy useita ongelmakohtia, kun otetaan huomioon kyseisten tietojen perusoikeusluonne ja tiedoille EU:n tietosuojakehyksessä annettu erityissuojelu.
 - Ehdotukseen ei pitäisi sisällyttää säännöksiä, jotka voivat vaikuttaa tietosuojakehykseen, koska ehdotus perustuu SEUT-sopimuksen 114 artiklaan, joka ei enää ole asianmukainen perusta tietojenkäsittelyä koskevaa sääntelyä varten.
 - Yleisessä tietosuojasetuksessa on tasapainoisesti säännelty olosuhteita, joissa henkilötietoja saa käsitellä digitaalisilla markkinoilla, eikä tässä ehdotuksessa pitäisi millään lailla muuttaa tätä tasapainoa.

⁽¹⁾ Katso ehdotuksen 13 artiklan 2 kohdan c alakohta.

⁽²⁾ Katso ehdotuksen 13 artiklan 2 kohdan b alakohta.

⁽³⁾ Katso ehdotuksen 3 artiklan 1 ja 4 kohta, 13 artiklan 2 kohdan b alakohta, 15 artiklan 2 kohdan c alakohta ja 16 artiklan 4 kohdan a alakohta.

⁽⁴⁾ Katso ehdotuksen 3 artiklan 4 kohta.

⁽⁵⁾ Katso ehdotuksen 13 artiklan 2 kohdan b alakohta ja 16 artiklan 4 kohdan b alakohta.

⁽⁶⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, annettu 24 päivänä lokakuuta 1995, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (EYVL L 281, 23.11.1995, s. 31).

⁽⁷⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus) (EUVL L 119, 4.5.2016, s. 1).

⁽⁸⁾ Ehdotuksen 3 artiklan 8 kohta.

⁽⁹⁾ Tärkeimmät ehdotuksen arviointiin liittyvät tällä hetkellä voimassa olevat säädökset ovat direktiivi 95/46/EY, joka kumotaan ja korvataan asetuksella (EU) 2016/679, ja henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla 12 päivänä heinäkuuta 2002 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/58/EY (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi) (EUVL L 201, 31.7.2002, s. 37). Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi on tarkoitus kumota äskettäin tehdyllä ehdotuksella Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksityiselämän kunnioittamisesta ja henkilötietojen suojasta sähköisessä viestinnässä ja direktiivin 2002/58/EY kumoamisesta (sähköisen viestinnän tietosuojasetus), 10.1.2017, COM (2017) 10 final.

83. Tietojen käytöstä vastikkeena:

- Euroopan tietosuojavaltuutettu katsoo, että ilmaisua tietojen käytöstä ”vastikkeena” olisi vältettävä.
- Tämän takia Euroopan tietosuojavaltuutettu esittää seuraavia vaihtoehtoja:
 - EU:n oikeuden mukainen ”palvelujen” käsite saattaa olla hyödyllinen, kun mietitään, miten soveltamisalaan voidaan sisällyttää palvelut, joista ei makseta hintaa.
 - Lisäksi voi olla hyödyllistä ottaa huomioon yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisala, joka kattaa sekä hyödykkeet että palvelut siitä riippumatta, vaaditaanko niistä maksua.

84. Ehdotuksen vuorovaikutuksesta yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa:

- Kun otetaan huomioon henkilötietojen laaja määritelmä, on todennäköistä, että lähes kaikkia kuluttajan digitaalisen sisällön toimittajalle antamia tietoja voidaan pitää henkilötietoina.
- Euroopan tietosuojavaltuutettu suosittaa välttämään viittausta tietoihin, jotka kuluttaja (aktiivisesti) toimittaa, koska se on ristiriidassa voimassa olevien ja tulevien tietosuojasääntöjen kanssa.
- Ehdotuksessa olisi erikseen todettava, että toimittajat saavat käyttää käsittelemiään tietoja ainoastaan EU:n tietosuojakehyksen mukaisesti, yleinen tietosuoja-asetus ja sähköisen viestinnän tietosuojalainsäädäntö mukaan luettuina.
- Euroopan tietosuojavaltuutettu suosittaa, että ehdotuksen 13 ja 16 artiklassa viitataan yleiseen tietosuoja-asetukseen, kun kyseessä ovat henkilötiedot sekä oikeus poistaa omia tietojaan ja tiedonsaantioikeus. Jos muita kuin henkilötietoja (”muuta tietoja”) käsitellään, Euroopan tietosuojavaltuutettu suosittaa, että 13 ja 16 artiklan säännökset yhtenäistetään yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetyn järjestelmän mukaiseksi johdonmukaisuuden vuoksi.

Tehty Brysselissä 14. maaliskuuta 2017.

Giovanni BUTTARELLI

Euroopan tietosuojavaltuutettu
